

Agnieszka Ćwikła

Uniwersytet Szczeciński

Wdrażanie instrumentów inżynierii finansowej w sektorze MŚP na przykładzie Inicjatywy JEREMIE

Streszczenie

Mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa (MŚP) są podstawą funkcjonowania współczesnych gospodarek europejskich, stanowią bowiem główne źródło wzrostu, innowacji i zatrudnienia. Pomimo coraz większego zainteresowania tematyką makroekonomicznego znaczenia sektora MŚP, przedsiębiorstwa te wciąż napotykają na wiele barier utrudniających bądź wręcz uniemożliwiających ich powstawanie i rozwój. Najważniejszą z nich jest występowanie luki kapitałowej, co oznacza brak możliwości zewnętrznego finansowania, w szczególności przedsiębiorstw znajdujących się w początkowych fazach rozwoju. Obecnie poszukuje się rozwiązań mających ułatwić przedsiębiorstwom sektora MŚP dostęp do kapitału zewnętrznego. Niewątpliwie, jednym z nich jest zwiększenie udziału instrumentów inżynierii finansowej w systemie dystrybucji środków unijnych. W niniejszym referacie zostanie przedstawiona istota i znaczenie instrumentów inżynierii finansowej oraz zasady ich funkcjonowania i wdrażania w sektorze MŚP na przykładzie Inicjatywy JEREMIE.

Słowa kluczowe: MSP, JEREMI, finansowanie MSP

Znaczenie sektora MŚP dla gospodarki

Mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa zarówno w Polsce, jak i w całej Europie, stanowią spośród 18 mln przedsiębiorstw w UE najliczniejszą grupę firm. Istnieją we wszystkich systemach gospodarczych, stanowiąc efektywną formę oraz prawidłowość rozwojową każdej gospodarki rynkowej. Mają one zazwyczaj niewielki zasięg działania i mały wpływ na otoczenie, w którym funkcjonują, jednak ich ogromna liczba (wg GUS 99,8% z 1,67 mln firm aktywnych, czyli ok. 1,66 mln podmiotów) sprawia, iż zasługują one na miano siły napędowej polskiej gospodarki. W Polsce sektor ten jest zdominowany przez mikrofirmy, których udział w całkowitej liczbie przedsiębiorstw (96%) przewyższa średnią europejską (91,8%). Wkład MŚP w tworzenie wartości do-

danej brutto w Polsce wynosi około 50%, zaś liczba pracujących w tym sektorze stanowi dwie trzecie ogółu pracujących¹.

Ponadto zaletą przedsiębiorstw sektora MŚP jest ich ekspansywność rynkowa oraz elastyczność, czyli zdolność do dostosowania się w relatywnie krótkim czasie do zachowań rynkowych. Firmy te są w stanie najszybciej reagować na powstające potrzeby oraz preferencje potencjalnych klientów. Bardzo często bazują na produkcji opartej nie na ekonomii skali, ale na ciągłym poszukiwaniu okazji rynkowych.² Funkcjonują trwale, przy czym trwałość ta ma charakter względny, co oznacza, że dotyczy trwałości produkcji w małej skali, nie zaś konkretnych jednostek, które z natury są nietrwałe³. Według danych GUS pierwszy rok działalności przeżywają trzy na cztery firmy w Polsce (w 2009 r. wskaźnik przeżycia wyniósł 77%), przy czym przeżywalność ta w kolejnych latach spada wyraźnie do 54% w drugim i 31% w piątym roku działalności. Pomimo tendencji wzrostowej poziom przeżywalności firm w Polsce nadal należy do najniższych w Europie. Struktura branżowa polskich przedsiębiorstw jest nieco inna niż w UE-27. Według danych Eurostatu trzy czwarte przedsiębiorstw sektora MŚP w Polsce prowadzi działalność gospodarczą w handlu (37,7%; 30,6% w UE) i usługach (35,4%; 44,3% w UE), a co siódme – w budownictwie (15,3%; 14,5% w UE) i co dziesiąte w przemyśle (11,6%; 10,6% w UE). W porównaniu do średniej dla krajów UE, Polska charakteryzuje się więc znacznie większą liczbą przedsiębiorstw handlowych i niższą usługowych⁴.

Tabela 1.
Wybrane charakterystyki dotyczące sektora MŚP w Polsce.

Przedsiębiorstwa MŚP	Udział w ogólnej liczbie przedsiębiorstw (%)	Udział w tworzeniu PKB (%)	Udział w zatrudnieniu (%)
Mikroprzedsiębiorstwa	96,00	30,40	39,20
Małe przedsiębiorstwa	0,03	7,90	12,80
Średnie przedsiębiorstwa	3,77	10,10	18,60
Sektor MŚP ogółem	99,80	48,40	70,60

Źródło: opracowanie własne na podstawie A. Brussa, A. Tarnawa (red.), *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce*, PARP, Warszawa 2011, s. 13-20.

Sektor MŚP aktywizuje rozwój regionalny i lokalny oraz pełni rolę stymulatora wzrostu gospodarczego. Dodatkowo odgrywa także ważną rolę społeczną i polityczną, polegającą na pochłanianiu nadwyżek siły roboczej, kreowaniu przedsiębiorczych postaw, wskazywaniu szans i możliwości samozatrudnienia, a także osiągnięciu sukcesu i zmiany statusu społecznego.

1 A. Brussa, A. Tarnawa (red.), *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce*, PARP Warszawa 2011, s. 15-17.

2 B. Piasecki, *Wprowadzenie do teorii przedsiębiorczości*, Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2003, s. 79.

3 *Źródła finansowania działalności gospodarczej i montaż finansowy*, Fundacja Edukacji Europejskiej, Wałbrzych 2006, s. 2.

4 A. Brussa, A. Tarnawa (red.), *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce*, PARP, Warszawa 2011, s. 19.

Źródła finansowania

Jednym z podstawowych czynników warunkujących zakładanie, prowadzenie i rozwój przedsiębiorstw sektora MŚP jest dostęp do źródeł finansowania. Procesy zachodzące w każdym przedsiębiorstwie, szczególnie w początkowej fazie powstawania i rozruchu firmy, uwarunkowane są przede wszystkim możliwościami pozyskiwania środków finansowych oraz ich późniejszym gospodarowaniem. Występowanie luki kapitałowej (*equity gap*) jest jedną z najważniejszych barier ograniczających rozwój przedsiębiorczości, nie tylko w Polsce. To zjawisko występuje bowiem również w krajach o wyższym poziomie rozwoju gospodarczego i charakteryzujących się znacznie lepiej rozwiniętym rynkiem kapitału wysokiego ryzyka (funduszy *venture capital* i *business angels*) niż Polska. Luka kapitałowa (*equity gap*) to w ogólnym ujęciu brak możliwości zewnętrznego finansowania projektów inwestycyjnych przedsiębiorstw znajdujących się w początkowych fazach rozwoju. Problem ten dotyczy głównie przedsiębiorstw w początkowych fazach rozwoju (*seed, start – up*), często o wysokim potencjale innowacyjności, ale bez historii i zdolności kredytowej, co znacznie utrudnia dostęp do kapitału pożyczkowego w bankach⁵.

Ograniczony dostęp do zewnętrznych źródeł finansowania powoduje, że głównym źródłem finansowania podejmowanej działalności gospodarczej są środki własne (w 2009 r. rozpoczęcie działalności gospodarczej sfinansowało w ten sposób 76,5% przedsiębiorców)⁶. Podobna sytuacja dotyczy finansowania w sektorze MŚP wydatków inwestycyjnych, gdzie aż 64,8% stanowią środki własne, kredyty i pożyczki krajowe wynoszą odpowiednio 18,5% a środki zagraniczne jedynie 4,6%⁷. Dostęp do finansowania zewnętrznego to czynnik, który ma istotne znaczenie dla rozwoju oraz ekspansji mikro, małych i średnich przedsiębiorstw na każdym etapie ich działalności – od momentu ich powstania, poprzez ich rozwój, restrukturyzację, czy zmianę profilu działalności. Pozyskanie środków finansowych, które przeznaczone zostaną na zwiększenie konkurencyjności, ekspansję i nowe technologie warunkuje utrzymanie się przedsiębiorstwa na rynku, zwłaszcza w obecnych realiach gospodarki globalnej.

Pogorszenie koniunktury gospodarczej, będące wynikiem globalnego kryzysu znacząco wpłynęło na zmniejszenie zainteresowania firm kredytem bankowym, a banki z kolei zaostrzyły kryteria przyznawania kredytów dla sektora MŚP. Do najważniejszych barier dostępu firm sektora MŚP do kredytu bankowego zalicza się brak zdolności kredytowej, brak akceptowalnych przez bank zabezpieczeń spłaty długu, brak historii kredytowej oraz wysoki koszt kapitału tj. oprocentowanie, prowizje, opłaty bankowe. Dodatkowo większość mikro i małych firm korzysta z uproszczonej formy prowadzonej

5 *Mechanizmy inżynierii finansowej w podnoszeniu efektywności absorpcji środków UE i ich znaczenie w polityce spójności po 2013 roku*, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk 2010, s.37.

6 *Polska 2011. Raport o stanie gospodarki*, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa 2011, s. 205.

7 A. Brussa, A. Tarnawa (red.), *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce*, PARP Warszawa 2011, s. 30.

księgowości, która uniemożliwia bankom przeprowadzenie jakiegokolwiek analizy podstawowych wskaźników ekonomicznych⁸. Problemem jest również wysoki stopień formalizacji i biurokratyzacji procedur bankowych. Ponadto oferta bankowa nadal nie jest w pełni dostosowana do potrzeb mikro, małych i średnich przedsiębiorstw. Według badań przeprowadzonych przez Ministerstwo Gospodarki, jedynie co druga firma sektora MŚP otrzymała w 2010 r. kredyt w wysokości o jaką wnioskowała (w grupie mikroprzedsiębiorstw kredyt otrzymało 34% firm, wśród firm małych było to aż 80%, zaś w grupie firm średnich 69%)⁹. Tylko 4,2% mikro i małych firm, które działają dłużej niż rok korzysta z kredytu bankowego i jest to najczęściej kredyt obrotowy, kredyt w rachunku bieżącym lub saldo debetowe. Większość przedsiębiorców prowadzących działalność na niewielką skalę lub potrzebujący środków finansowych na start, zamiast starać się o kredyt na działalność gospodarczą, wykorzystuje kredyty i pożyczki konsumpcyjne¹⁰. W konsekwencji coraz więcej firm poszukuje alternatywnych źródeł finansowania tj. leasing, faktoring, pożyczki z sektora pozabankowego, dotacje budżetowe lub środki z programów pomocowych Unii Europejskiej, zwłaszcza z funduszy strukturalnych.

Instrumenty inżynierii finansowej

Polityka spójności pełni w Unii Europejskiej niezwykle istotną rolę. Na lata 2007-2013 przeznaczono na nią 347 mld euro, co stanowi około jedną trzecią budżetu UE. Jej znaczenie wzrosło wraz z rozszerzeniem Wspólnoty o 10 nowych państw w 2004 roku, gdyż zwiększyło się zróżnicowanie w poziomie rozwoju gospodarczego i społecznego pomiędzy najbogatszymi i najbiedniejszymi regionami UE. W obecnej perspektywie finansowej 2007-2013 polski sektor MŚP może korzystać głównie ze wsparcia w ramach krajowych Programów Operacyjnych oraz 16 Regionalnych Programów Operacyjnych przygotowanych przez poszczególne województwa w odpowiedzi na ich lokalne potrzeby. Dystrybucja pomocy unijnej dla MŚP dopuszczalna jest zarówno w formie bezzwrotnej (związanej z mechanizmem dotacyjnym) oraz zwrotnej. Druga forma odnosi się do nowej konstrukcji produktów, zwanych instrumentami inżynierii finansowej¹¹. W szerokim ujęciu definiuje się je jako zwrotne instrumenty finansowe, w których pośredniczeniu uczestniczą różnego typu pośrednicy finansowi – banki, fundusze pożyczkowe i poręczeniowe, fundusze *venture capi-*

8 B. Bartkowiak, S. Flejterski, P. Pluskota, *Fundusze i usługi pożyczkowe dla mikro, małych i średnich przedsiębiorstw*, Difin, Warszawa 2006, s.130.

9 *Trendy Rozwojowe sektora MŚP w ocenie przedsiębiorców w drugiej połowie 2010 roku*, Departament Analiz i Prognoz, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa 2011, s. 23.

10 E. Wierzbicka, *Niewydolny system wspomagania finansowego MŚP w Polsce [w:] Konkurencyjność i innowacyjność przedsiębiorstw* [dostęp 7.04.2012], <http://www.praktycznateoria.pl/system-wspomagania-finansowego-msp-w-polsce>.

11 Instrumentów inżynierii finansowej nie należy utożsamiać z inżynierią finansową w rozumieniu nauki o finansach, w której przedmiotem analizy są pochodne instrumenty finansowe (np. opcje, kontrakty terminowe).

tal, fundusze na rzecz rozwoju obszarów miejskich, czyli fundusze inwestujące m.in. w partnerstwa publiczno-prywatne¹². Należy podkreślić, że instrumenty zwrotne stanowią obecnie jedynie uzupełnienie systemu dystrybucji środków unijnych (ok. 2% ogółu pomocy unijnej), zdominowanego przez mechanizmy dotacyjne. Tymczasem, szersze wykorzystanie instrumentów inżynierii finansowej mogłoby podnieść efektywność alokacji kapitału¹³.

Cechą charakterystyczną instrumentów inżynierii finansowej jest ich odnawialność dla kolejnych beneficjentów, poprzez rewolwingowy system wsparcia. W odróżnieniu zatem od obowiązującego dotychczas dotacyjnego systemu wsparcia, ostateczny beneficjent nie może liczyć na bezzwrotną pomoc, ale na uzyskanie łatwiejszego dostępu do usług finansowych, oferowanych na bardziej korzystnych warunkach niż standardowo. Otrzymane środki muszą być jednak zwrócone a następnie ponownie redystrybuowane przez pośrednika finansowego do sektora MŚP lub JST. Instrumenty inżynierii finansowej są obecnie dostępne na poziomie krajowym i europejskim w ponad 20 programach unijnej pomocy, które ilustruje poniższa mapa.

Na wsparcie instrumentów inżynierii finansowej dla przedsiębiorczości przeznaczono łącznie 553,84 mln euro, z czego około 300 mln może zostać przeznaczona na fundusze poręczeniowe i pożyczkowe. Spośród 16 województw zaledwie 2 (lubelskie i mazowieckie) jednoznacznie określiły alokacje finansowe dla każdego typu funduszy, co może świadczyć o dobrym rozpoznaniu ich potrzeb oraz możliwości absorpcyjnych¹⁴.

Kwestia popularyzacji instrumentów inżynierii finansowej jest o tyle istotna, że prawdopodobnie w kolejnej perspektywie finansowej na lata 2014-2020, w mechanizmach zwrotnych ulokowana będzie większość pomocy unijnej przewidzianej dla Polski. Obecnie proporcja mechanizmów bezzwrotnych do zwrotnych kształtuje się na poziomie 98% do 2%. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego planuje w kolejnym okresie budżetowania zmianę dotychczasowych proporcji, tak aby instrumenty inżynierii finansowej mogły stanowić od 70 do nawet 80% pomocy unijnej¹⁵. Proponowany wzrost znaczenia instrumentów zwrotnych wynika z kilku przyczyn. Po pierwsze, w kolejnym okresie budżetowania, Polska musi liczyć się z ograniczeniem wielkości środków unijnych z budżetu UE, które w większym stopniu zasilać będą uboższe kraje Europy Środkowo-Południowej. Mając na uwadze maksymalizację efektywności

12 Wąska definicja ogranicza krąg pośredników finansowych wyłącznie do funduszy kapitału podwyższonego ryzyka (*venture capital funds*), funduszy gwarancyjnych i pożyczkowych oraz funduszy na rzecz rozwoju obszarów miejskich, czyli funduszy inwestujących m.in. w partnerstwa publiczno-prywatne – Rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 z dnia 11 lipca 2006 r. ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności i uchylające rozporządzenie (WE) nr 1260/1999, Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej, L 210/25, 31.07.2006 r.

13 *Mechanizmy inżynierii finansowej w podnoszeniu efektywności absorpcji środków UE i ich znaczenie w polityce spójności po 2013 roku*, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk 2010, s. 9.

14 Badanie rynku wybranych usług wspierających rozwój przedsiębiorczości i innowacyjności w Polsce. Obszar: finansowanie zwrotne. Raport końcowy, ASM Centrum Badań i Analiz Rynku Sp. z o.o., 2010, s. 35.

15 *Mechanizmy inżynierii finansowej w podnoszeniu efektywności absorpcji środków UE i ich znaczenie w polityce spójności po 2013 roku*, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk 2010, s.13-14.

Tabela 2. Mapa instrumentów inżynierii finansowej (IIF).

Instrumenty Inżynierii Finansowej	Poziom europejski	Programy ramowe UE	CIP - Competitiveness and Innovation Framework Programme	<p>GIF – (High Growth and Innovative SME Facility) Instrument obejmuje inwestycje Europejskiego Funduszu Inwestycyjnego w wyspecjalizowane fundusze podwyższonego ryzyka.</p> <p>SMEG – (SME Guarantee Facility) system poręczeń dla MŚP, udzielanie regwarancji na rzecz działających programów gwarancyjnych, udzielanie gwarancji bezpośrednich na rzecz instytucji finansowych.</p> <p>CBS – (Capacity Building Scheme) system rozwijania zdolności instytucji pośrednictwa finansowego; zwiększanie podaży kredytów dla MŚP poprzez ulepszenie procedur oceny wiarygodności finansowej w ramach kredytowania MSP.</p>
		Programy współpracy międzynarodowej		<p>JOSEFIN – Program regionu Morza Bałtyckiego.</p> <p>JASSMINE – wsparcie rynku mikropożyczkowego poprzez pomoc techniczną i wsparcie finansowe.</p>
	Poziom krajowy	Programy ogólnokrajowe i ponadregionalne	Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka	<p>Kredyt technologiczny – wsparcie inwestycji w zakresie wdrożenia nowych technologii poprzez udzielanie kredytu technologicznego z możliwością częściowej spłaty ze środków FKT w formie premii technologicznej.</p> <p>Wsparcie rynku VC</p>
		Programy Regionalne	Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej	<p>Poręczenia/gwarancje w formie re-poręczenia dla funduszy poręczeniowych, na wsparcie sektora MŚP w 5 woj. Polski Wschodniej.</p>
			Regionalny Program Operacyjny	<p>JEREMIE – celem JEREMIE jest poprawa wykorzystania oraz zwiększenie efektywności środków przeznaczanych na wsparcie sektora MŚP w ramach funduszy unijnych w Polsce; środki wyodrębnione ze środków RPO.</p> <p>JESSICA – instrument przeznaczony dla JST, ułatwiający kompleksowe podejście do problemu rewitalizacji zaniedbanych obszarów miejskich.</p>

Źródło: Mechanizmy inżynierii finansowej w podnoszeniu efektywności absorpcji środków UE i ich znaczenie w polityce spójności po 2013 roku, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk 2010, s. 13.

otrzymanej pomocy przez Polskę, warto byłoby, aby niższe niż w poprzednich latach środki, trafiły do jak najszerzego grona potencjalnych beneficjentów. Sposobem na to jest właśnie zwiększenie udziału mechanizmów zwrotnych w procesie alokacji pomocy unijnej i wykorzystanie efektu mnożnika kapitałowego.

W systemie dystrybucji środków unijnych z wykorzystaniem instrumentów inżynierii finansowej, pomoc dla przedsiębiorstw być może będzie jednostkowo niższa, ale za to dostęp do niej uzyskać będzie mogła znacznie większa liczba podmiotów. Mechanizmy inżynierii finansowej umożliwiają bowiem znaczne wydłużenie cyrkulacji środków w gospodarce, w przeciwieństwie do mechanizmu dotacyjnego, w którym udzielone wsparcie nie może zostać wykorzystane ponownie przez inny podmiot. Po drugie, warto wskazać, że mechanizm bezzwrotnych dotacji funkcjonujący w Polsce już od sześciu lat, może prowadzić do zakłócenia mechanizmu konkurencji. Podmioty, które wygrały projekt i otrzymały dotację, mogą eliminować z rynku firmy, które owego wsparcia nie otrzymały. W przypadku instrumentów inżynierii finansowej

wej taka sytuacja nie będzie miała miejsca, ponieważ wsparcie jakie zostanie przyznane będzie musiało zostać zwrócone na warunkach zbliżonych do rynkowych. Po trzecie, inżynieria finansowa jest doskonałym instrumentem ograniczającym opisaną wcześniej lukę kapitałową w gospodarce. Z założenia mechanizmy zwrotne służą mają poprawie dostępności małych i średnich przedsiębiorstw do kapitału i to na wszystkich etapach rozwoju firmy. Często bowiem praktyką banków jest odmowa finansowania nowopowstałych firm, z uwagi na wysokie ryzyko kredytowe i brak historii kredytowej. Instrumenty inżynierii finansowej mają przyczynić się do eliminowania takich zjawisk, poprzez zwiększenie podaży kredytów na rynku i dywersyfikację ryzyka pomiędzy pośredników finansowych a instytucje pośredniczące w alokacji mechanizmów zwrotnych. Dodatkowo mechanizm funkcjonowania instrumentów inżynierii finansowej zakłada, że po zakończeniu obecnego okresu programowania, regionalne instytucje zarządzające będą miały możliwość określenia dalszej strategii działania Funduszu Powierniczego – środki zgromadzone w Funduszu będą mogły być wycofane lub też Fundusz będzie mógł kontynuować swoją działalność.¹⁶

Rozwój instrumentów inżynierii finansowej w świetle doświadczeń – Inicjatywa JEREMIE

Inicjatywa JEREMIE (*Joint European Resources for Micro-to-Medium Enterprises* czyli w tłumaczeniu *Wspólne Europejskie Zasoby dla mikro, małych i średnich przedsiębiorstw*) zrodziła się ze wspólnej inicjatywy Komisji Europejskiej i Europejskiego Funduszu Inwestycyjnego oraz Europejskiego Banku Inwestycyjnego na spotkaniu ministerialnym w Brukseli w dniu 11 października 2005 roku. Jest to mechanizm pozadotacyjnego wspierania małych i średnich przedsiębiorstw za pomocą odpowiednich rynkowych instrumentów finansowych, takich jak pożyczki, poręczenia i gwarancje spłaty pożyczek zaciąganych przez MSP oraz zasilanie przedsiębiorstw innowacyjnych kapitałem wysokiego ryzyka (*venture capital*). JEREMIE realizowana jest od 2007 roku w ramach unijnej polityki spójności i może być wdrażana w krajach zarówno na poziomie krajowym, jak i regionalnym. Jest ona komplementarna z innymi unijnymi programami wsparcia dla drobnego biznesu, a szczególnie z Programem Ramowym na rzecz Konkurencyjności i Innowacji.¹⁷

W Polsce Inicjatywa JEREMIE nie stanowi dodatkowych środków z Unii Europejskiej, ale wyodrębniona jest ze środków w ramach regionalnych programów operacyjnych na lata 2007-2013 przeznaczonych na rozwój przedsiębiorczości. Wśród korzyści jakie przynosi JEREMIE, należy wymienić przede wszystkim lepsze

¹⁶ Tamże, s. 13-14.

¹⁷ Tamże, s. 69.

wykorzystanie funduszy unijnych oraz wzrost aktywności i wzmocnienie bazy kapitałowej funduszy pożyczkowych i poręczeniowych. Istotne jest również wzmocnienie współpracy pomiędzy funduszami poręczeniowymi, pożyczkowymi i bankami. Jednocześnie należy zwrócić uwagę na fakt, że właśnie poprzez inicjatywę JEREMIE banki komercyjne oraz spółdzielcze wchodzą w Polsce stopniowo na rynek instrumentów inżynierii finansowej wspieranych środkami publicznymi¹⁸. Nadrzędnym celem inicjatywy JEREMIE jest zwiększenie konkurencyjności gospodarek europejskich poprzez ułatwienie dostępu przedsiębiorstwom z sektora MŚP do szerokiego spektrum dobrych jakościowo, szeroko dystrybuowanych i dostosowanych do potrzeb MŚP pozadotacyjnych instrumentów finansowych. JEREMIE to rodzaj *perpetuum mobile* – raz wydatkowane środki wracają i ponownie są inwestowane. Dzięki temu, możliwe jest zabezpieczenie kapitału na inwestycje większej liczby firm z sektora MŚP, które nie mają dostępu do produktów oferowanych przez banki komercyjne¹⁹.

Inicjatywa JEREMIE wdrażana jest w ramach RPO województw: dolnośląskiego, kujawsko-pomorskiego, łódzkiego, pomorskiego, wielkopolskiego i zachodniopomorskiego. W tym celu w poszczególnych programach regionalnych uwzględniono odrębne działania, w ramach których instrument ten jest wdrażany:

1. woj. dolnośląskie (RPO WD Działanie nr 1.3 *Wsparcie odnawialnych instrumentów finansowych dla MŚP*);
2. woj. wielkopolskie (WPRO Działanie 1.3 *Rozwój systemu finansowych instrumentów wsparcia przedsiębiorczości*);
3. woj. pomorskie (RPO WP Działanie 1.3 *Pozadotacyjne instrumenty finansowe dla MŚP*);
4. woj. łódzkie (RPO WŁ Działanie 3.4 *Rozwój otoczenia biznesu*);
5. woj. zachodniopomorskie (WZP RPO Działanie 1.3 *Zaawansowane usługi wsparcia dla przedsiębiorstw*);
6. woj. kujawsko-pomorskie (RPO WKP Działanie 5.1 *Instytucje otoczenia biznesu, schemat: Fundusz Powierniczy JEREMIE*).

Są to regiony o wyraźnie zróżnicowanym stanie sektora pozabankowych instytucji finansowych: począwszy od łódzkiego, gdzie ta infrastruktura jest chyba najsłabiej rozwinięta w kraju, przez regiony, w których jest po kilka funduszy, aż po województwo zachodniopomorskie o najlepiej skapitalizowanej strukturze funduszy pożyczkowych i poręczeniowych²⁰. Co ciekawe, Polska jest jedynym krajem spośród nowych członków UE, który zdecydował się na wdrażanie inicjatywy na szczeblu regionalnym.

Schemat wdrażania inicjatywy zakłada w pierwszej kolejności przekazanie środków do wyodrębnionego Funduszu Powierniczego, który jest zarządzany przez wy-

18 http://www.funduszeuropejskie.gov.pl/RPO/Aktualnosci/Strony/Jeremie_240310.aspx, [dostęp 7.04.2012].

19 *Inicjatywa JEREMIE – unijne środki na finansowanie przedsiębiorczości*, Fundusze Europejskie 2011, nr 5, s.18.

20 Tamże, s. 36.

specjalizowany podmiot – Menadżera Funduszu Powierniczego. Następnie Menadżer Funduszy Powierniczych dokonuje w trybie konkursowym wyboru pośredników finansowych (mogą nimi zostać m.in. banki, fundusze pożyczkowe, fundusze poręczenia, do których przekazywane są środki zgromadzone w Funduszu Powierniczym. Dzięki tym środkom pośrednicy finansowi uruchamiają zwrotne instrumenty finansowe skierowane do podmiotów z sektora MŚP, w szczególności tych, które rozpoczynają działalność, nie posiadają historii kredytowej lub wystarczających zabezpieczeń, aby uzyskać kredyt na rynku komercyjnym. Kredyty, pożyczki i poręczenia w ramach inicjatywy JEREMIE muszą być przeznaczone na finansowanie działalności gospodarczej w zakresie budowy, rozbudowy lub rozszerzania działalności gospodarczej, w szczególności na zakup, budowę lub modernizację obiektów produkcyjnych, usługowych lub handlowych; wdrażanie nowych rozwiązań technicznych lub technologicznych w przedsiębiorstwie; tworzenie nowych miejsc pracy; zakup maszyn, urządzeń; inne cele gospodarcze przyczyniające się do rozwoju przedsiębiorstwa. Wykluczone jest natomiast pokrywanie bieżących kosztów prowadzenia działalności gospodarczej, finansowanie celów konsumpcyjnych, spłatę pożyczek i kredytów oraz spłatę zobowiązań publiczno-prawnych²¹.

Ministerstwo Rozwoju Regionalnego (MRR) jako Instytucja Koordynująca Regionalne Programy Operacyjne podejmuje niezbędne kroki i działania wspierające proces wdrażania inicjatywy JEREMIE w Polsce. MRR uczestniczy w tym procesie m.in. poprzez wydawanie opinii i zaleceń oraz udział w spotkaniach dotyczących inicjatywy JEREMIE.

Na podstawie zawartych w 2009 r. umów, Instytucje Zarządzające Regionalnymi Programami Operacyjnymi 5 województw powierzyły Bankowi Gospodarstwa Krajowego rolę Menadżera Funduszy Powierniczych JEREMIE, przeznaczając na realizację projektu kwotę 1663 mln zł, z czego woj. wielkopolskie otrzymało 501,30 mln zł, następnie woj. dolnośląskie – 405,73 mln zł, woj. pomorskie – 287,39 mln zł, woj. zachodniopomorskie – 280 mln zł oraz woj. łódzkie – 188,63 mln zł. Jedynie w województwie kujawsko-pomorskim menedżerem jest Kujawsko-Pomorski Fundusz Pożyczkowy Sp. z o.o.

Według stanu na dzień 29 lutego 2012 r. kwota środków przyznanych przez Bank Gospodarstwa Krajowego pośrednikom finansowym wyniosła 883,5 mln zł (w ramach 57 podpisanych umów), co daje wykorzystanie na poziomie 53,1%. Ze wsparcia oferowanego w ramach realizacji Inicjatywy JEREMIE skorzystało już ponad 3 240 przedsiębiorstw na łączną kwotę 353 mln zł, z czego udział Menadżera Funduszu Powierniczego wyniósł odpowiednio 263 mln zł²².

21 Tamże, s. 22.

22 J. Kała, *Inicjatywa JEREMIE jako nowa forma finansowania*, "Zachodniopomorski Dzień Instrumentów Inżynierii Finansowej", Szczecin 7.03.2012 r.

Podsumowanie

Rynek instrumentów inżynierii finansowej znajduje się obecnie na początkowym etapie rozwoju. Większość pośredników finansowych (w szczególności funduszy poręczeniowych i pożyczkowych) w dużym stopniu podniosła kapitały własne, głównie w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego „Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw”. W znacznym zakresie zwiększyło to ich możliwości finansowania mikro, małych i średnich przedsiębiorstw, skutkując koniecznością poszukiwania metod efektywnego wykorzystania pozyskanych środków. Plany Komisji Europejskiej dotyczące odejścia w przyszłej perspektywie finansowej 2014-2020 od finansowania o charakterze dotacyjnych na rzecz finansowania zwrotnego świadczą, że inicjatywa JEREMIE, podobnie jak inne instrumenty finansowania zwrotnego stanowią obecnie swego rodzaju sprawdzian przed tym, co czeka Polskę i polskie regiony w przyszłym okresie finansowania. Dlatego też doświadczenie obecnie zdobywane w województwach wdrażających inicjatywę JEREMIE może okazać się w przyszłości bezcenne. Statystyki wdrażania inicjatywy świadczą o dużym zainteresowaniu takim rodzajem wsparcia, co wskazuje jednocześnie na występowanie luki finansowej w ofercie prostych i elastycznych instrumentów finansowych odpowiadających potrzebom sektora MŚP.

Implementation of financial engineering instruments for the sector SME's on the example of JEREMIE Initiative

Summary

Micro, small and medium-sized enterprises (SME's) give the basis and are responsible for the development of today's European economy. Despite its role, SME's must cope with many obstacles and barriers limiting their growth. One of the most important problems for them is a lack of capital, which is necessary for their dynamic development. Demand for capital and skill of its obtaining is an element of competition advantage. Lack of internal capital is a reason to searching capital outside enterprise. However, many of European countries try to find solutions to this problem. Undoubtedly, the task may be easier thanks to the financial engineering instruments especially for SME's which could not obtain capital from the bank sector and the commercial market. In the article there are presented aspects concerning the use of financial engineering instruments, as a form of financing SME's based on JEREMIE Initiative.

